

STIRNŲ AMŽIAUS IR LYTIES NUSTATYMAS

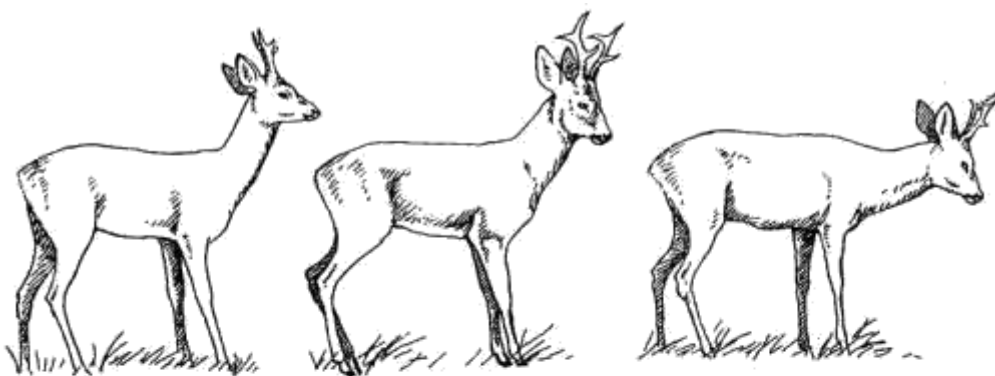
Nustatyti stirnų lytį paprastai nėra sunku. Vasara patinai yra lengvai atpažįstami iš ragų, o žiemą - iš ilgų plaukų kuokštų ant varpos, gerai matomu po pilvu. Sunkiau nustatyti vienmečius patinus, su vos išdygusiais ragais, čia turėtumėte atkreipti dėmesį į kapšelį/sėklides.

Stirnų patelės, skirtingai nei patinai, neturi ragų. Žiemą jas lengva atpažinti iš plaukuoto kuokšto, išsiskiriančio geltona dėme ant balto apvado pasturgalyje.

Atpažinti, nustatyti amžių - viena iš svarbiausių ir sunkiausių stirnų medžioklės problemų. Per atstumą vargu ar įmanoma tiksliai nustatyti gyvulio amžių, vyresnio nei metai patelių ir dvejų metų patinas? Užduotį palengvina tai, kad populiacijoje yra nedidelis skaičius senų gyvūnų. Dauguma jų - jauni ir vidutinio amžiaus.

Jaunikliai skiriasi nuo suaugusiųjų elnių kūno dydžiu net iki sekančio pavasario. Su amžiumi jų kūno figūroje vyksta tam tikri pokyčiai. Vienmečiai abiejų lyčių atstovai turi didžiulį kūną, todėl jų kojos atrodo gana ilgos, o užpakalis šiek tiek pakeltas. Po rudens rujos šie skirtumai beveik išnyksta. Dvejų metų patinai atrodo stipresni, nei vienmečiai, bet vis dar grakštūs. Patinai, po 4-5-metų, pasiekia didžiausią kūno svorį, atrodo kresni, trumpomis kojomis.

Tokia figūra yra būdinga visą laiką, kol patinas yra aukščiausiam vystymosi taške. Nusenę patinai dažnai vėl įgauna kūno formą, būdingą jauniems individams.

Išvaizda stirninui senstant

Išvaizda stirnai senstant

Vasarą vienmetės patelės neturi tešmens. Žiemą, net suaugusių stirnų patelių kailyje rasti skirtumų yra mažai tikėtina. Senesnės patelės paprastai kampuotos, kaulėtos ir liesos, tačiau daugeliu atvejų jos nesiskiria nuo jaunesnių.

Stirnos amžiaus nustatymui, gali pasitarnauti tokie požymiai, kaip galvos ir kaklo forma, o taip pat snukio spalva. Vienmečių individų galva siaura, palaipsniui plėtėjanti, ypač patinų, ir todėl atrodo trumpesnė. Jų kaklas plonas ir ilgas, judant stirnos kaklą laiko vertikaloje padėtyje. Su metais kaklas tampa stambesnis, galingesnis ir linksta žemyn. Tačiau, turėtumėte įvertinti situaciją, kurioje yra gyvūnai. Jauni stirninai ėsdami irgi palenkia kaklą. Dėl ko nors sunerimę arba išgąsdinti suaugę patinai, priešingai, laiko kaklą vertikaloje padėtyje.

Nustatyti gyvūnų amžių pagal snukio spalvą įmanoma tik tada, kai visiškai baigia šertis, maždaug nuo birželio iki rugpjūčio. Nuo rugpjūčio pabaigos, kailis vėl pradeda šertis, ir spalva keičiasi, todėl nustatyti amžių gerokai sunkiau. Vienmečių individų snukis yra vienodai tamsus, kartais beveik juodas. Tačiau subrendusių patinų balta dėmė ant nosies matosi aiškiai, o dvimečių stirninių, ji griežtai apibrėžta, tačiau su amžiumi didėja/plečiasi, balta spalva išnyksta ir tampa pilka. Dėl žilo kailio vyresnių patinų kakta šviesėja, žilumas plečiasi iki akių, ir palaipsniui visa galva tampa šviesiai pilka Šviesiai pilki ratilai aplink akis ("akiniai") yra senų patinų požymis.

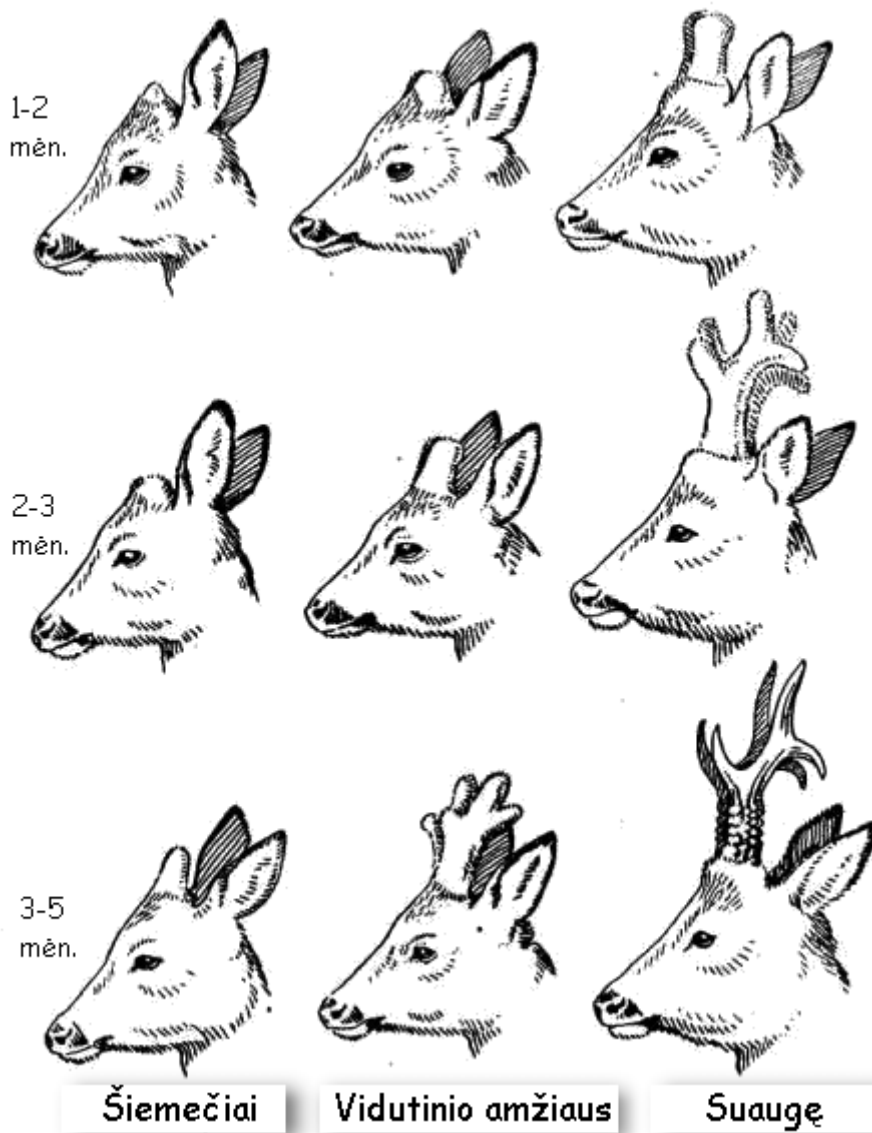
Stimos snukio ir kūno spalvos nustatymui iš didesnio atstumo, didelę įtaką turi paros metas ir oro sąlygos. Be to, stirnų spalva gali skirtis dėl individualių savybių. Taigi, šis metodas tinka tik jauniems gyvūnams nuo senų atskirti, bet ne tiksliam stirnų amžiaus nustatymui.

Taip pat patinų amžiaus patikslinimui padeda stirninių ragų išvaizda. Jeigu nėra ragų ataugų/išsišakojimų, tai liudija apie tai, kad šitie ragai yra pirmieji. Tačiau dalis vienmečių stirnų taip pat turi ragų ataugas. Suaugusiųjų patinų ragai be ataugų yra retas reiškinys, tačiau yra sustorėjimas prie pagrindo.

Pakankamai patikimas amžiaus rodiklis yra ragų pagrindas, kuris dėl kasmetinio ragų numetimo palaipsniui mažėja / siaurėja. Senų stirnų patinų ragų pagrindas virš kaukolės, dalinai apaugęs kailiu. Daugelis medžiotojų dažnai padaro klaidą, nustatydami amžių pagal ragų karūną. Taip vadinamos "pakaušinės" arba "vainikinės" ragų ataugos, būdingos visų amžių

atstovams, bet tarpe vienmečių stirnų tokių beveik nėra. Stirninai, ragų ataugomis, nukreiptomis atgal, sutinkami tik vyresniame amžiuje.

Ragų formavimosi periodas, kailio keitimas ir ragų metimas taip pat labai priklauso nuo stirnos amžiaus. Suaugę patinai meta savo ragus pirmieji. Maždaug apie 3-mis savaitėmis anksčiau, negu jaunikliai, suformuoja ir apvaldo juos nuo odos naujus ragus. Kai kurioms vyresnio amžiaus europietiškų stirnų patinams ragai pilnai susiformuoja vasario pabaigoje, o vidutinio amžiaus - kovo viduryje, tuo tarpu, vienmečiams - ragų formavimas prasideda tik kovo mėnesyje. Ragų formavimuisi didelę įtaką turi individų bendra fizinė būklė, paveldėjimas. To paties amžiaus geros fizinės būklės gyvūnai atsikrato ragų keliomis savaitėmis anksčiau, todėl jie atrodo žymiai vyresnio amžiaus. Žiemojimo sąlygos gali turėti įtakos visų individų ragų formavimuisi.

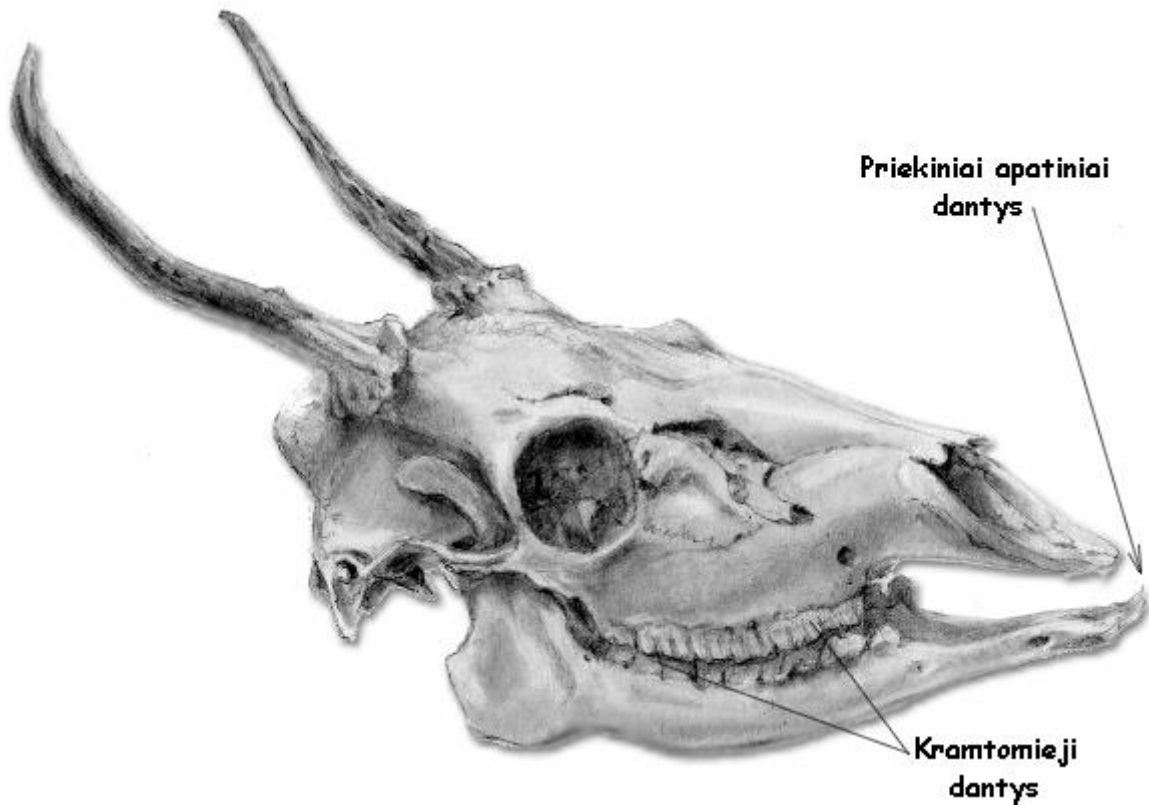

Optimalus būdas, stirnų amžiui nustatyti, yra šėrimasis. Pirmieji pavasarį šeriasi pirmamečiai individai. Vidutinio amžiaus patinai tik birželio viduryje keičia spalvą. Patelės pavasarį šeriasi vėliau, negu patinai. Tai susiję su nėštumu ir žindymu. Rudens šėrimasis vyksta ta pačia seka. Pirmieji vasarinę spalvą praranda stirnų jaunikliai, vėliau vidutinio amžiaus, paskutinės - seniausios stirnos. Laikotarpis nuo rugsėjo vidurio iki spalio pabaigos - geriausias laikas stirnų amžiui nustatyti pagal šį požymį. Vėluojantis šėrimasis dažnai būna dėl ligų, arba medžiagų apykaitos sutrikimų. Tokie gyvūnai turi būti nušauti.

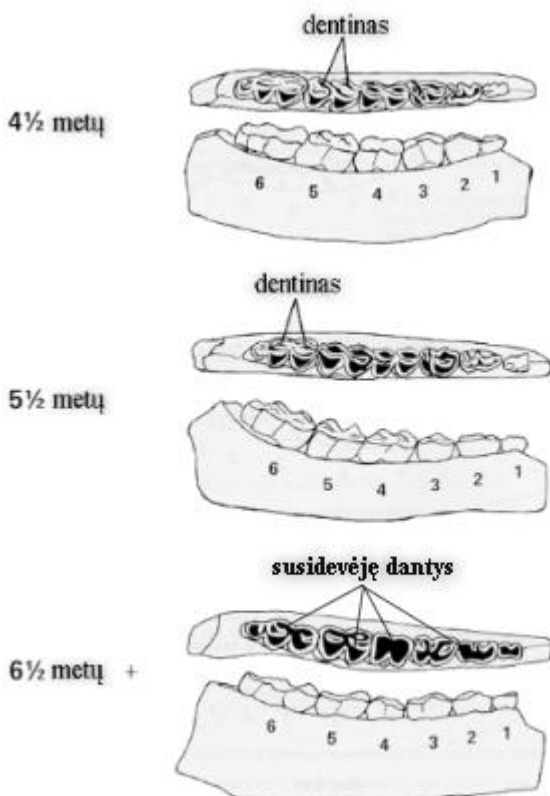
Norint patikslinti stirnų amžių, reikia stebėti jų elgesį. Metinius individus galima stebėti kartu su motina, palyginus labai ilgai, kartais iki to laiko, kai jos gimdys. Šio amžiaus stirnos yra žaismingos, žingeidžios ir mažiau atsargios. Pagal elgesį, dvimečių ir labiau subrendusių patinų, tikslų amžių nustatyti neįmanoma, tačiau, daryti išvadą, kurie jaunesni ir kurie senesni, galima. Su metais gyvūnai tampa labiau atsargūs ir nepatiklūs, į maitinimosi vietas, paprastai, ateina paskutiniai. Susidūrimų metu nusileidžia jaunesniems, neatsižvelgiant į ragų didumą ir fizinę jėgą, to paties amžiaus nugalėtojai tampa teritorijos savininkais. Laimėję dvikovą, jaunas patinas nubėga tam tikrą atstumą, ir tada ilgai loja, senas patinas visai neskleidžia garsų arba suloja tik kelis kartus.

STIRNŲ AMŽIAUS NUSTATYMAS PAGAL DANTIS IR KAUKOLE

Kaip ir visi žolėdžiai (atrazojantys), stimos viršutiniame žandikaulyje neturi priekinių dantų (kandžių ir ilčių). Žolę sugriebia/rupšnoja, apatiniais dantimis prispausdami į suragėjusį kietąjį priekinį gomurio kraštą.

Nuo senų laikų gyvūnų amžius nustatinėjamas pagal jų dantų stovį. Nustatyti stirnų amžių galima dviem būdais: mažiau tikslus - pagal krūminių dantų kramtomojo paviršiaus susidėvėjimą arba danties vainiko aukštį, o tiksliau - pagal tamsių juostų ant krūminio viršutinio kramtomo danties skaičių arba mikroskopinių išpjovų, dėl kalcio stokos suminkštėjusiose dantyse.

Stimoms, kaip ir kitiems gyvūnams vidutinėje klimato zonoje, yra būdingi sezoniniai fiziologiniai, organizmo funkcijų poky-

čiai - maitinimosi, veisimosi, šėrimosi ir t.t. Šie pokyčiai atsispindi dentino (danties apvalkalo) storyje ir tankyje, taip pat cemento kiekyje dantų šaknų srityje. Viršutinio kramtomo danties paviršiuje arba pjūvyje, matyti siauros tamsios juostelės žiemą, ir plačios - vasara. Pagal jas, kaip ir pagal medžio kelmo rieves, galima suskaičiuoti gyvūno metus.

STIRNOS KAUKOLĖS PARUOŠIMAS

Nuo kaukolės pašalinama odos liekanos, atskiriamas apatinis žandikaulis, liežuvis, pašalinami visi raumenys ir akys. Smegenys susmulkinamos/nugrandomos šaukštu arba vielos kabliu, ir išplaunamos stipria vandens srove per skylę kaukolės pagrinde. Kuo kruopščiau prieš kaukolės virimą bus pašalintos smegenys, tuo lengviau bus valyti ir pašalinti likusius riebalus kaukolėje.

Dauguma medžiotojų supjausto kaukolę tam, kad būtų galima kartu su ragais ir nosies kaulu pritvirtinti ją prie medinės dekoratyvinės lentelės. Tai geriausia daryti su specialiu pjūkliuku. Dabar vis labiau plinta įprotis preparuoti ragus kartu su kaukolę, ir kabinti ant sienos be lentelės. Gražūs, išsivystę ragai, kartu su kaukole, labiau įspūdingi ir turi didesnę vertę gyvūnų pažinimui.

Po pirminio paruošimo, kaukolė panardinama į šaltą vandenį mažiausiai 24 valandoms, kraujo atmarkinimui. Taip pat naudinga palikti ją vandenyje kelioms dienoms, kad prasidėtų raumenų irimo procesas. Todėl verdant, raumenys atsiskiria nuo kaulų daug lengviau. Jeigu norite nupjauti ragus kartu su viršutine kaukolės dalimi, prieš virimą gomurio raumenys perpjaujami skersai, antraip raumenys susitrauks ir išplės kaulus.

Geriausia kaukolę virti švariame vandenyje, be jokių chemikalų. Taip išvengiama agresyvaus poveikio kaulams, ir išsaugoma ragų spalva. Virimo laikas priklauso nuo gyvūno amžiaus. Kaukolė baigiama virti, kai raumenys atšoka nuo kaulų. Nuo kaulų nuimami didieji raumenys, riebaluotą vandenį pakeičiame švariu, šiltu vandeniu ir vėl verdame, kol bus galima lengvai atskirti likusius raumenis.

Kaukolė preparuojama, įklijuojami iškritę dantys, išdžiovinami ir išbalinami, daug kartų nuvalomi vatos tamponu, sudrėkin-tu šiltu 5% vandenilio peroksido tirpalu. Norėdami tai padaryti, naudokite gumines pirštines arba dirbkite su pincetu.

Balinimas gali būti atliekamas ir kitu būdu. Miltelių pavidalo kreidą sumaišykite su 5% vandenilio peroksido tirpalu, kad gautųsi košytė. Kaukolė suvyniojama į vatą, išteptą šiuo mišiniu, ir dedama į seklų dubenėlį su 5% vandenilio peroksido tirpalu. Vatos sugeriamoji savybė, mišinį išlaiko drėgną. Tokiu būdu supakuota kaukolė paliekama 24 valandoms. Po to vata nuimama, kaukolė džiovinama ir nuvaloma šepečiu.

Balinant turėtumėte sekti, kad ragų pagrindas ir dantys nesušlaptų, nes kitaip jie praras savo natūralią spalvą. Nereikėtų balinti 30% vandenilio peroksido tirpalu, kaip siūloma daugelyje nuorodų. Koncentruotas tirpalas kaulus veikia neigiamai. Be to, tokio tirpalo naudojimas yra neekonomiškas, ir kenksmingas žmogaus sveikatai.

Nupjautą kaukolę pritvirtinama prie, dydžiu ir forma pritaikytos medinės dekoratyvinės lentelės. Svarbu, kad kaukolės kau-lai tolygiai priglustu prie pagrindo. Nedideli trofėjai gali būti tiesiog priklijuoti prie medinio laikiklio. Ragai, pretenduojantys apdovanojimams, turėtų būti tvirtinami sraigtais, tam, kad vertinimo komisijai galima būtų medžioklės trofėjus pateikti at-suktus nuo stovų/laikiklių, svorio ir tūrio nustatymui.

Ypatingo paruošimo reikalauja peruko pavidalo ir panašūs į jį ragai. Kad apsaugoti nuo vabzdžių ir puvinimo, į juos įšviršk-čiamas arseno ir formalino tirpalas: 4 dalys vandens, 1 dalis formalino ir 1 dalis arseno koncentrato.